

Axel Johannesen, røktarheimsstjóri á Sælandi:

Føroyskir politikarar kunnu læra av teimum mistøkum sum eru gjørd í hinum norðanlondunum

— Føroyskir politikarar hava møguleika at útbýggja eldraforsorgina á slíkan hátt, at politikarar í hinum norðanlondunum bert kunnu øvunda teimum hetta.

Soleiðis sigur Axel Johannesen, røktarheimsinspektørur á Vestursælandi í eini grein hann hevur sent føroysku bløðunum. Blaðið var um at vera liðugt, tá vit fingur greinina, so vit hava ikki pláss fyri henni. Kortini fara vit her at triva í okkurt av tí, hann ferir fram í greinin.

Greinin er skrivað í samband við eina ráðstevnu, sum varð hildin í Føroyum í seinasta mánað undir heitinum «Gomul í Norðanlondum» — við lutakarum úr Íslandi, Danmark, Grønlandi og Føroyum.

Læra av skeivleikum

— Eg meti, at føroyskir politikarar og embættismenn kunnu fáa nógv burtur úr við at læra av teimum royndum, sum eru gjørdar innan eldraforsorgina í hinum norðanlondunum. Júst tí Føroyar ikki hava eina so nógv útbýgda eldraforsorg ber til at sleppa undan skeivleikum, sum eru gjørdar aðrastaðni.

Axel Johannesen sigur viðari, at eru føroyskir politik-

arar hugaðir fyri at útbýggja eldraforsorgina eftir tí tørv, sum tey gomlu og tey brekaðu hava, so kunnu føroyingar fáa eina tænaðu á hesum øki, at hon kann gerast ein fyrmynd fyri øll hini norðanlondini.

Byggja sterkt

Axel Johannesen visir á, at alt ov nógv lond hava miðjað ímóti at byggja nógvur institútionir til tey mongu gomlu og hava heilt gloymt alternativar møguleikar. — Eg eri ikki ímóti institútionum, men hesar eiga bert at verða bygdar í mun til tað tann avgjørt neyðuga tørv.

Viðari sigur hann, at tær institútionir, sum verða bygdar til gomul og brekað eiga at verða av slíkari stødd, at tær ikki verða ov dýrar í rakstri. Eisini eiga tær at leggja spjaddar kring oyggjarnar.

Fløiri gomul

— Talið á gomlum í vesturheiminum fer at økjast nógv komandi árin. Tá tað eru tey gomlu, sum hava skapt hetta vælferðasamfelagið, eiga vit at gera nakað fyri hesi fólk — og eftir teirra egnu premissum.

Og hann heldur fram: — Jú eldri verða, jú meira bund-

in eru vit av familju og av tí almenna. Tí er neyðugt við samarbeiði millum fleiri bólk- ar og stovnar í samfelagnum.

Axel Johannesen heldur fyri, at tað er avgerandi neyðugt, at vit her í Føroyum útbýggja bæði heimahjálpinu og heimasjúkrarektina. Byggja vit bert út eina av hesum skipanum og kemur tað at vera til ampa fyri tey gomlu og brekaðu, sum ynskja at búgva heima.

Ábyrgdin

Hann leggur alla ábyrgdina av hesum samarbeiði á tann myndugleikan, sum skal seta fólk í störv og reka hesar skipanir. Og avgerandi treyt fyri, at ein skipan, har tey gomlu og brekaðu búgva heima, virkar, er, at tað er eitt gott samarbeiði millum heimahjálparar og heimasjúkrasystir.

Axel Johannesen kemur eisini inn á spurningin við

Axel Johannesen

einum stovni til at taka sær av hjálpiamboðum til gomlu og brekað. Ein tilkúr stovnur hevur fyrst og fremst til uppgávu at vegleiða tey gomlu og brekaðu, soleiðis at tey kunnu fáa sær tey hjálpiamboð, sum gera, at tey kunnu klára seg beturi í dagligdegnum.

— Ein tilkúr stovnur er ein góð fløga í Føroyum, sigur Axel Johannesen m.a. í greinin.

Leyst starv

Eitt starv sum varaskúlustjóri við Rúnavíkar skúla verður hervið lýst leyst at seta frá 1. desember 1981.

Starvið verður lónt í 27. lønarrammu sambært avtalu 9. desember 1977 millum Føroya Landsstýri og Føroya Lærarafelag.

Tað skyldgva undirvísingartímatalið er fest sambært rundskriv frá Føroya Skúlustjórn, dagfest 25. mai 1972 um tænaðutiðina hjá tænaðmonnum fólkaskúlans.

Tann, ið sett(ur) verður, hevur skyldu til eftir nærri avtalu við skúlustjóran lutvist at virka við hinar skúlarnar í kommununi.

Umsóknir til tað leysa starvið verða at stíla til Landsskúlaráðið og at senda til Landsskúlafyrirsitingina skjótast til ber og soleiðis, at tær eru Landsskúlafyrirsitingini í hendi í seinasta lagi 31. oktober 1981.

Landsskúlafyrirsitingin

Skalflex

beton- og strukturmálning

NÚ í 10 ymiskum litum. Bert kr. 15,00 pr. kg. Fæst frá

Arna Samuelsen,
tlf. 5 57 75
3870 Klaksvík

Royking og heilsa...

Framhald av síðu 1

umhvørvisvandin í dag er tubbak. 10 ferðir fleiri fólk doyggja árliga av tubbaksávum enn av ferðsluvandlukkum.

Lóggáva í hesi ting-setuni

Hann upplýsti annars, at væntandi verður ein tubbaks-lóggáva lögð fyri lógtíngið í hesi setuni. Føroyar hava sum er onga tilika lóggávu. Tey flestu av grannalondunum hava slíkar lóggávur, tó ikki Danmark. Jógvan Róin visti í hesum sambandi á, at tað einaferð hevur verið eitt uppskot í lógtínginum um lóggáva á tubbaksökunum. Hetta var í 1956, tá mælt varð til, at sjófólk skuldu fáa sigarettir til keyps utan um skatt og toll. Hetta var sostatt ein fremjandi lóggáva, sum kortini ikki varð samtykt.

Yvirlekin visti síðani á sambandi millum ymsar deydorsókir og tubbaksnýtslu. Her visa kanningar, at tubbaksnýtsla ávirkar lungakrabbasjúku og hjartasjúkur.

ST-stovnurin WHO hevur annars roknað við, at 90% av øllum lungakrabbatilburðum stava frá tubbaksroyking, 75% av øllum, sum doyggja av kroniskum lungasjúkum og 25% av øllum undir 65 ár, sum doyggja av hjarta ella æðrasjúkum, eru fólk, sum roykja nógv. WHO tál fyrri 1977 og 78 vilja vera við, at 100.000 fólk doydu í USA orsakað av tubbaksnýtslu, 45.000 í Bretlandi, 2000 í Danmark. Tølini fyrri Føroyar vóru í 1975 25.

Hjarta- og lungasjúkur

Kanningar visa, at hjá fólk, sum roykja ein pakka av sigarettum dagliga, er vandin at fáa lungakrabbu 20 ferðir størri, enn hjá teimum sum ikki roykja. Tað eru eisini aðrar krabbasjúkur, sum uttan iva stava frá royking. Av teimum, sum hava krabbasjúku í andardrúslagnum visir tað seg, at heili 9 av teimum 10, sum fáa krabbavæktur á barkanum, eru roykjarar.

Kanningar, sum eru gjørdar í Danmark av hjarta- og lungasjúkum ávíkavist í 1931, 1951 og 1977, visa, at i. "ar sjúkur gerast alt meira vanligar nærri vit nærkast okkara tíð og tykist tað at vera eitt samanheng millum royking og hesar sjúkur. Tað er eisini ávist, at tað er vandamikið at vera lungasjúkur og samstundis roykja og sumleiðis er ávist, at vandamikið er fyri hjartasjúklingar at vera í einum umhvørvi, har tað verður roykt.

Ávirkar komandi ættarlið

Tubbaksnýtsla hevur ikki bert ávirkar á okkara ættarliðið. Tað sær út til, at eisini komandi ættarliðið verða ávirkað av okkara tubbaksnýtslu. Kvinnur, sum eru við barn og sum samstundis eru stórrøykjarar, missta oftari burtur, enn tær sum ikki roykja. Eisini visir tað seg at hesar kvinnur sum roykja fáa

ikki so stór og eynalig børn sum tær ið ikki roykja.

Jógvan Róin visti síðani á, at royking uttan iva eisini hevur óhepna ávirkan á fleiri sjúkur. Eitt nú magasár. Tað sær út til, at fleiri roykjarar eru plágaðir av magasári enn teir, sum ikki roykja. Tað er eisini lættari at leika fólk við magasári sum ikki roykja.

Doyvir nervarnar

Men er tá einki gagnligt við at roykja! Til hetta segði Jógvan Róin, at tað visir seg, at royking setir gongd á framleiðsluna av einum so nevndum stresshormoni, sum heldur sær í blóðinum í fleiri tímar. Tá skuldu vit so verið betri útgjörð at mæta trupuleikum. — Eg fari at seta eitt stórt spurnartekin við, um hetta er nakar fyrminur, segði Jógvan Róin.

Royking er ikki bert vandamikil fyri tey sum roykja. Eisini onnur, sum eru í sama umhvørvi, kunnu taka skaða av roykinum. Hetta er ávist.

Hvi roykja vit!

Men hvi roykja vit! Hetta var eisini ein spurningur, sum teir báðir fyrilestrarhaldararnir komu inn á.

Orðskirnir kunnu helst vera tvær ella fleiri. Antin er tað ein vani (óvan), ella er tað umhvørvi, sum ger, at vit roykja. Tað visir seg annars, at møguliga er talan um eitt ættarbrøðið hjá stórrøykjarum. — Eg haldi tað er nakað, sum liggur til okkara at gerast trælir av bæði alkohol og tubbaki, segði Jógvan Róin.

Peter Zachariassen visti á kanningar, at tað eru ávisar «typur» av fólk sum roykja meira enn onnur, t.v.s. at teir persónliga egineikarnir hjá einum fólk eru avgerandi fyri, um ein hevur lættari við at gerast roykjar.

Hosta — ávarðing

Men hvussu skulu vit minka um tubbaksnýtsluna! Til hetta segði Jógvan Róin, at tað heilt vist hjálpar at reklamera móti royking. Tað visir seg annars í dag, at royking millum menn er í minking, men samstundis roykja kvinnur meira og meira.

Aftaná fyrilesturin var høvi at seta spurningar. Her kom m.a. fram, at tey, sum hava trupulleikar av at roykja, t.v.s. hosta og a.t. eru meira heppin enn tey, sum als ongan apha hava av tí. Hesi eru ávarað í hampuliga góðari tíð og kunnu leggja av, áðrenn tað er ov seint. Hini, sum roykja, og sum einki tekin siggja til hosta o.t.l. verða ikki ávarað, fyrr enn tað er ov seint.

Loysir seg at leggja av

Men hjálpir tað so nakað at leggja av at roykja, tá ein hevur roykt í eitt mannamíni!

Til hetta segði Jógvan Róin, yvirlekin:

— Tað loysir seg altíð at leggja av at roykja, antin tú so hevur roykt í 10–20 ella 30 ár. Eg kenni tað m.a. frá mær sjálvum. Eg legði av at roykja miðskeiðis í 70-unum, tí eg hostaði hvønn morgun. Roykhosti er so vist besta ávarðing.

Framhald av síðu 7

kanska eins nógv og vit í dag virða okkara fiskivinnu á havinum. Tað plagar at vera so, at næmingar í skúlunum mangan læra best, tá undirvist verður í viðurskiftinum sum eru frammi í tíðini nú. Her haldi eg, at eitt tilfelli mál sum fiskaaling kann vekja áhuga, tí tað lýsir spurningar, sum eru frammi just nú, og sum á ein ella annan hátt koma okkum øllum við.

Nú eru vit so komin til seinasta iskoyti. Ætlanin var, at Pauli Ellefsen, lögmaður, sum hevur alimál undir sær í landsstýrinum, skuldi skriva eina grein, men hon náddi so ikki við hesaferð.

Til tað er tó at siga, at vit fara at fylgja hesum eins og øðrum málum upp í komandi bløðum. Júst hetta at kunna fylgja einum máli upp meti eg vera av allarstørsta týdningi fyri allari blaðskrivning. Vit eiga at brúka skrivfrælsið og tey demokratisku rættindi, sum fylgja við hesum, til at lýsa so mong samfelagsviðurskifti sum yvirhøvur gjørligt.

Sjálvur haldi eg, at eitt endamálið okkara — vit, sum skriva bløð — eigur at verða: at uppsøkja, at upplýsa og at fáa orðaskeifti í gongd. Vit eiga at brúka hetta skrivfrælsið til at minka um tað órættvisi, sum er í samfelagnum, vit eiga at skapa virðing hvør fyri øðrum, vit eiga at skapa álit. Eisini eiga vit at stuðla teimum monnum og kvinnum, sum eru undan-gongufólk og vilja troyta nýggjar leiðir at skapa arbeiði her á landi við tí fyrri eyga, at hetta skal ikki bert koma einum ella tveimum til fyrimuns men harafturimóti verða flest møguligum til gagn. Her er eitt blað ein ógvuliga týðandi miðdepil.

Alingin er bert eitt av teimum málum, sum eg meti, kunnu viðgerast á slíkan hátt, sum her nevnt:

har samarbeiði, álit og áhugi er tað, sum drivur verkið, afturimóti fanatiskum og intolerantum politiskum og átrúnaðarlíggum hugsanum, sum bróta niður og tí minka um møguleikan at koma til eitt gott úrslit.